

Redactionele signalen

56

Terwijl Covid-19 nog steeds rondwaart in Europa en de rest van de wereld, en ons leven beheerst, vragen velen van ons zich af wanneer en hoe we uit deze crisis komen. Zoals in het vorige redactioneel al was opgemerkt, lijken we met het vaccineren van de bevolking de slotfase van de coronacrisis te zijn ingegaan. Maar de uitrol van Covid-19-vaccins in de EU-lidstaten gaat met horten en stoten. In een recent rapport van het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (ECDC) wordt uitgebreid ingegaan op de verschillende uitdagingen die lidstaten ondervinden in het vaccinatieproces, zoals de beperkte levering van vaccins, de frequente wijzigingen van tijdstip van levering, de logistiek, het opzetten van een effectief systeem om de bevolking zo snel mogelijk te vaccineren, of het wantrouwen van sommige burgers die weigeren zich te laten vaccineren, mede gevoed door mis- en desinformatie over Covid-19-vaccins.

Ondertussen ligt de Europese Commissie onder vuur over het (zuinige) aankoopbeleid van vaccins – heeft de Commissie haar hand niet overspeeld? –, dat juist werd gezien als voorbeeld van solidariteit en samenwerking in de EU, over de ingestelde exportbeperkingen naar derde landen en het vaccinationalisme, en de rel (of ruzie) met het Verenigd Koninkrijk. Onderling ruziën de lidstaten over de verdeling van vaccins binnen de EU, die (weer) ter discussie stond tijdens de videoconferentie van de Europese Raad van 25 maart. Dit toont aan hoe broos het solidariteitsbeginsel, dat zijn uitwerking vindt in onder andere het beginsel van loyale samenwerking als neergelegd in artikel 4 lid 3 VEU, is. Toen de Covid-19-pandemie zich voor het eerst in de EU via Italië aandeede, noemde de voorzitter van de Europese Raad, Charles Michel, het solidariteitsbeginsel in zijn brief van 20 maart 2020 aan de Italiaanse president Sergio Mattarella nog de pijler van de Europese Unie.

De moeizame wijze waarop de EU de coronacrisis te lijf gaat, kan deels verklaard worden door de beperkte wetgevende bevoegdheden van de EU op het terrein van de volksgezondheid, hetgeen een veelomvattende Europese en gerichte aanpak van de Covid-19-pandemie lastig maakt. Artikel 168 VWEU, dat de rechtsgrondslag vormt voor Uniemaatregelen op het terrein van de volksgezondheid, bepaalt uitdrukkelijk in het zevende lid dat de organisatie en verstrekking van zorg tot de verantwoordelijkheden van de lidstaten behoren. Het is al te gemakkelijk om de EU nu verwijten te maken over, bijvoorbeeld, de vaccinstrategie, terwijl, gezien de bevoegdheidsverdeling tussen de EU en de lidstaten, de lidstaten daar vooreerst verantwoordelijk voor zijn.

In dat licht is het belangrijk op te merken dat er ook lichtpuntjes zijn in het coronabeleid van de EU. De interne markt en het EU interne-marktrecht heeft volgens mijn bijdrage in dit nummer een sleutelrol gespeeld en

doet dat nog steeds in de Europese aanpak van de coronacrisis. In dit artikel wordt stilgestaan bij de impact van de Covid-19-pandemie op de verdragsvrijheden en bij de (soft law-)maatregelen op EU-niveau die ervoor moeten zorgen dat, ondanks de sluiting van de grenzen en de 'lockdowns', goederen, diensten en personen werkzaam in essentiële sectoren hun plek van bestemming kunnen bereiken. Na een analyse van de maatregelen en de rechtspraak van het Hof van Justitie lijken de verdragsvrijheden weliswaar tamelijk veerkrachtig, maar is meer nodig om ze crisisbestendig te maken. Ook hier volgt een pleidooi om het solidariteitsbeginsel meer op de voorgrond te plaatsen.

Met het oog op de zomervakantie is voor veel Europeanen een belangrijke vraag of we straks weer zonder problemen de grens over kunnen. Ryanair leek in december 2020 hierop al een voorschot te nemen. De controversiële reclame *Jab and Go* moest consumenten verleiden om alvast een reis te boeken met de gedachte dat vaccinaties toerisme en grensoverschrijdend vliegverkeer mogelijk zouden maken. Inmiddels heeft de Europese Commissie voorgesteld om een digitaal groen certificaat in te voeren dat het vrije personenverkeer moet vergemakkelijken. Volgens de Commissie in een persbericht van 17 maart zal een persoon 'met het digitale groene certificaat kunnen bewijzen tegen COVID-19 te zijn gevaccineerd, over een negatief testresultaat te beschikken of van COVID-19 te zijn hersteld'. Juristen hebben echter hun zorgen geuit over de voor sommige EU-burgers discriminerende aspecten van dergelijke certificaten, en over de ethische en eerlijke aspecten.

Naast het op gang brengen van het grensoverschrijdende personenverkeer betreft een andere grote uitdaging voor de EU en haar lidstaten het herstel van de economie en de financiering hiervan. De ongekende financiële steun van de lidstaten en de EU moet de economische en sociale veerkracht van Europa versterken. In de tweede bijdrage in dit nummer worden door Matthijs het nieuwe financieringsbesluit voor de Europese begroting en het Europees Herstelfonds uit de coronacrisis grondig geanalyseerd. Interessant in dit kader is onder andere de Verordening tot instelling van een faciliteit voor herstel en veerkracht, de zogenoemde RFF-verordening, waarin zes beleidsdomeinen zijn opgesomd: groene transitie, digitale transformatie, onderzoek en ontwikkeling met mededinging in de interne markt, sociale en territoriale cohesie, onderwijs en opleiding en volksgezondheid.

Deze beleidsdomeinen uit de RFF-verordening sluiten deels aan bij de zes prioriteiten van de Europese Commissie voor de periode 2019-2024: een Europese Green Deal, een Europa dat klaar is voor het digitale tijdperk, een economie die werkt voor mensen, een sterker Europa in de wereld, bevordering van onze Europese levenswijze

en een nieuwe impuls voor Europese democratie. Wat de prioriteiten op het gebied van digitalisering en democratie betreft, schenkt de Commissie ook aandacht aan het steeds groter wordende probleem van desinformatie dat ook een rol speelt in het wantrouwen van burgers tegen coronavaccinaties. Zo is inmiddels een Actieplan voor de Europese democratie gepubliceerd en heeft de Commissie op basis van de interne-marktgrondslag (artikel 114 VWEU) een voorstel gedaan voor een verordening voor digital diensten (*Digital Services Act*) die niet alleen de Richtlijn elektronische handel wijzigt maar ook bepalingen bevat die gericht zijn op het verminderen van het verspreiden van illegale inhoud en desinformatie via onlineplatforms.

De gestelde prioriteiten en de wetgevingsinitiatieven van de Commissie, zoals op het terrein van de digitale markt, gunnen ons een blik in een toekomst na de coronacrisis en knopen aan bij de boodschap van Albert Camus in *La Peste*, namelijk dat we niet moeten berusten in de huidige situatie of ons laten overmannen door fatalisme. Zo schrijft hij in zijn roman over een pestepidemie die rondwaart in de Algerijnse havenstad Oran: '(...) men moest proberen voorwaarts te komen in het donker, als het ware blindelings, men moest trachten goed te doen'.

Sybe de Vries